

ARCHEOLOGICKÝ ÚSTAV ČESKOSLOVENSKÉ AKADEMIE VĚD
V BRNĚ

PŘEHLED VÝZKUMŮ 1975

BRNO 1977

dolní části hrobové jámy vyskytly na podélných stěných stupně. Velmi zajímavé byly hroby s výklenky /hrob č. 61, 65, 68, 86/, které mají obdoby v blízkých Strážovicích i na jiných moravských nalezištích¹ a jsou dokladem úzkých kontaktů našeho území s oblastí severního pobřeží Černého moře. Ve 35 hrobech byly zjištěny zbytky rakví nebo podobných dřevěných konstrukcí, v nichž byl nebožtík. Kostry ležely v obvyklé natažené poloze, jen výjimečně /hrob 32, 86/ leželi mrtví v poloze skrčené. Pohřebiště bylo poměrně bohaté na nálezy. V hrobech bylo nalezeno 24 stříbrných náušnic, 19 bronzových a dvě náušnice pozlacené. Na pohřebišti byly zastoupeny i pozlacené gombíky s tepaným figurálním motivem. Z bohatých mužských hrobů uvádíme hrob 36 s mečem. Celkem ve třech případech byli bojovníci v Nechvalíně vybaveni kopími, ve třech případech sekerami, v pěti případech ostruhami atd. Třicet hrobů obsahovalo keramiku.

Velmi zajímavou skupinou památek zjištěných v Nechvalíně jsou žárové hroby, které podle zdobené keramiky jednoduchých profilací můžeme datovat do 7. - 8. stol. etí. Tyto žárové hroby jsou roztroušeny mezi jámami kostrových hrobů a nelze vyloučit, že část z nich byla již před započatím výzkumu zničena orbou nebo při zemních pracích. V některých případech nebyl popel zemřelého uložen v nádobě, nýbrž vysypán na hromádku a nádobou jen přikryt.

Relativně malou skupinu tvoří kostrové hroby laténské /7 případů/. Šlo však o pohřby poměrně bohatě vybavené. Byly zde nalezeny tři železné spony, pět bronzových náramků s pečetítkovitými konci, jeden pár nánožníků a dvě na kruhu robené situly.

Při výzkumu pohřebiště byla zároveň prozkoumána i část pravěkého sídliště /kultura volutová, vypíchaná a kultura nálevkovitých pohárů/. Většinou šlo o jámy kotlovitého či hruskovitého tvaru, které obsahovaly jen poměrně málo materiálu. Stopy po nadzemních stavbách nebyly zjištěny.

P o z n á m k a :

1 Poulík, J. : Staroslovanská Morava. Praha 1948, str. 74 ad.

Birituales Gräberfeld aus der Burgwallzeit und eine prähistorische Siedlung und Gräberfeld in Nechvalín /Bez. Hodonín/. In Zusammenarbeit mit der LPG Kyjov wurden bei einer Rettungsgrabung insgesamt 108 Gräber und 50 Siedlungsobjekte geborgen. Die Mehrzahl der Körpergräber gehört der slawischen Kultur des grossmährischen Zeitabschnittes an. Unter diesen war ein Grab mit einem Schwert ausgestattet, in fünf Fällen mit Sporen, in drei Fällen kam eine Lanzenspitze und eine Axt vor. Dreissig Gräber enthielten typische slawische Keramik des IX. - X. Jahrhunderts. In Frauengräbern fand man unter anderem 24 silberne Ohringe, einer vollendeten handwerklichen Arbeit. Reich ausgestattet waren auch Gräber, die der latenezeitlichen Kultur angehören /7/. Die Siedlungsobjekte gehören überwiegend Kulturen der jüngeren Steinzeit an.

SLOVANSKÁ POHŘEBIŠTĚ V RAJHRADĚ A V RAJHRADICÍCH U REBEŠOVIC

/ okr. Brno - venkov /

Čeněk S t a ň a, AÚ ČSAV Brno

Zachraňovací výzkum na velkomoravském pohřebišti v Rajhradě v poloze "Stráně nad Habřinou" měl v roce 1975 hlavně zjistit, pokračují-li hroby při terase na sever, aby se přiblížilo objasnění vztahu obou známých slovanských pohřebišť¹. Plán Státního statku vysadit na pozemku již na jaře 1976 vinohrad vedl k rozšíření výzkumu i do míst, kde skončily archeologické práce v roce 1953. Celkem byla v uplynulé sezoně prozkoumána plocha asi 4.000 m², na které bylo odkryto 9 a 27 velkomoravských hrobů, jeden neurčený a tři únětické hroby, 16 a 6 sídlištních objektů /jeden s moravskou malovanou keramikou - srovn. zprávu v tomto PV, 4 únětické a další horákovské na rajhradské ploše - o posledních referuje J. Nekvasil, a velatické na druhé ploše - 6 jam a 20 kúlových jamek, z nichž 8 vytvářelo pravidelnou řadu 12 m dlouhou, takže mohou představovat část kúlové stavby/.

Nejdůležitějším výsledkem výzkumu 1975 je stanovení okrajů dvou velkomoravských pohřebišť, která jsou od sebe asi 250 m vzdálena. Větší z nich je na katastrálním území Rajhradu, na jižním svahu návrší. V letech 1972 - 1975 na něm bylo odkryto 496 kostrových hrobů a dalších 55 bylo zaregistrováno v druhotném uložení². V uplynulém roce 1975 tam bylo 10 hrobů - jeden s kostrou ve skrčené poloze, bez nálezu, s neobvyklou orientací /JJV - SSZ, hlava 162°, devět jich tvořilo skupinu při terase v jihozápadním cípu odkryté plochy : čtyři byly bez nálezu, z pěti hrobů pocházejí 3 bronzové a dvě stříbrné náušnice, skleněný korálek, dva hliněné přesleny, nádoba, železné kování vědérka, železné nože, šipky, ocílka, křesací kaménky a kamenný brousek. Ve dvou hrobech ležely dvě kostry, v prvním patrně muž a žena, v druhém žena a dítě.

Druhé pohřebiště je na katastru Rajhradic, nedaleko od Rebešovic³. Pozitivně z něho známe 243 slovanských hrobů. Při posledním výzkumu byly znovu otevřeny některé hrobové jámy z roku 1952/53 a no-

vě bylo prozkoumáno 27 hrobů kromě tří únětických /viz níže/. Velkomoravské hroby zachovávaly orientaci západovýchodních směrů, všechny byly hlubší než 100 cm pod dnešním povrchem. Pouze 5 hrobů nemělo nálezy. Nejčastější přídatek představuje železný nůž, zpravidla na levé straně kostry mezi loktem a kolenem. V jednom hrobě vně při levé noze ležel železný meč bez příčky, jenž byl patrně připnut na řemeni ozdobnou přezkou; s ním byla řada železných předmětů, především ostruhy se soupravou kování. Silně zrezivělé ostruhy s přezkami a průvléčkami poskytl ještě jeden hrob. Pozoruhodné je rovněž bronzové pásové nákončí vně zdobené, s nímž byla bronzová obdélníková přezka. Z ozdob stojí za povšimnutí bronzové, bronzové pozlacené a stříbrné náušnice. Vyniká celk obsahující dva stříbrné gombíky s rostlinným ornamentem a soubor stříbrných náušnic se 7 a 11 košíčky a s granulovanými bubínky, které však byly silně ztráveny. Ze všech nových 27 hrobů pochází pouze jedna nádobka.

Tři únětické hroby odkryté na druhé ploše v roce 1975 zkoumané mezi slovanskými pohřby byly vykradeny. Jeden, relativně mělký /hl. jen 105 cm pod povrchem/ byl bez nálezů. Těsně vedle byla velká hrobová jáma /170 x 140 cm/, 200 cm hluboká, obložená velkými, bílými pískovcovými balvany, které původně vytvářely jakousi hrobku. Po vykradení hrobu byla jáma kameny od stěn zavalena. Malá, ale silná dospělá kostra byla rozrušena; zůstala z ní pouze část lebky vytažená nad dno a v anatomické poloze kosti jedné nohy. Mezi druhým, samotným femurem, jenž ležel na velké hroudě žlutého slínu, a jihovýchodní stěnou jámy stála velká miska, vedle ní zvířecí lopatka. Pod kolenním kloubem zmíněného femuru bylo na bok položeno drobné osudíčko. Třetí únětický hrob byl objeven mezi dříve odkrytými hroby č. 21 a 76⁴. Jáma byla na půdorysu obdélníková o rozměrech 190 x 120 cm, 225 cm pod povrchem hluboká. Také tento hrob byl vykraden a to jámou vedenou šikmo ke středu západní polovinou. V hloubce asi 205 cm se objevily obrisy rakve o rozměrech 135 x 65-75 cm; její dlouhé strany přesahovaly o 5 - 10 cm přes krátké. V jihovýchodním rohu hrobové jámy ležel větší kámen. Z dospělé kostry se na dně poměrně dosti dobře zachovaly zbytky - část lebky, dolní čelist a některé dlouhé kosti. U brady dolní čelisti stál drobný koflík nakloněný ke středu jámy. Odkrytím těchto hrobů bylo patrně také únětické pohřebiště zcela vyčerpáno.

Zatímco výzkum pohřebiště v Rajhradcích u Rebešovic lze mít za dokončený, zbývá ještě na rajhradském pohřebišti dokončit výzkum jeho jižního okraje u paty svahu, kde byly v prvním roce zachraňovacího výzkumu nahrnuty hromady hlíny /ornice/.

P o z n á m k y :

- 1 J. Nekvasil, Výzkum v Rebešovicích na Moravě, AR VI 1954, 433-437. Č. Staňa, Záchraný výzkum na slovanském pohřebišti v Rajhradě /okr. Brno-venkov/, PV 1972, 58 - 59.
- 2 Č. Staňa l.c. a další zprávy v PV 1973 a 1974.
- 3 J. Nekvasil l.c.
- 4 J. Ondráček, Únětické pohřebiště u Rebešovic na Moravě, SbČSSA 2 1962, 7 /plán pohřebiště/.

Slawische Gräberfelder in Rajhrad und in Rajhradice bei Rebešovice /Bez. Brno-venkov/. Im Jahre 1975 setzte die Reitungsgabung auf dem grossmährischen Gräberfeld in Rajhrad fort. Es wurden 10 Gräber abgedeckt: in einem lag das Skelett in Hockerlage, in zwei befanden sich je zwei Skelette /Mann + Frau; Frau + Kind/. Fünf Gräber enthielten Beigaben: 3 bronzene und zwei silberne Ohringe, eine Glasperle, 2 tönerner Spinnwirtel, ein Gefäss, den Eisenbeschlag eines Eimers, Eisenmesser, Pfeilspitzen, einen Wetzstahl und einen Schleifstein. Es wurde der Nordrand dieses Gräberfeldes festgesetzt, von dem vorläufig 496 Körpergräber und weitere 55 Skelette in sekundärer Lage bekannt sind. Ausser den Gräbern wurden auf der abgedeckten Fläche 16 Siedlungsobjekte untersucht und zwar eines mit mährischer bemalter Keramik, 4 Úněticer und die weiteren der Horákov Kultur.

In der zweiten Grabungsetappe 1975 führte man eine Flächenabdeckung am südlichen Rand des slawischen Gräberfeldes im Kataster der Gemeinde Rajhradice - bei Rebešovice durch, das von den nördlichsten Gräbern auf dem Gräberfeld in Rajhrad nur ca. 250m entfernt ist. Es wurden insgesamt 30 Körpergräber, 6 Siedlungs- und 20 Pfostengruben abgedeckt. 27 Gräber waren slawisch, 3 Úněticer /sie wurden in der Vorzeit ausgeraubt/, alle Siedlungsobjekte gehören der Velaticer Kultur an. Es wurde auch ein Teil von den in den Jahren 1952-53 untersuchten Grabgruben abgedeckt, um in der veränderten Terrainsituation konstatieren zu können, dass das Gräberfeld gänzlich ausgeschöpft ist. Insgesamt hat man hier in den Jahren 1952-53 und 1975 243 slawische Gräber untersucht. Im Jahre 1975 gewann man Eisenmesser, ein Schwert, zwei Paar Sporen mit Schnallen und Schlaufen, eine bronzene verzierte Riemenzunge, mit einer rechteckigen Bronzeschnalle, ein Gefäss, bronzene vergoldete und silberne Ohringe. Es tritt der Komplex hervor, der zwei silberne Kugelknöpfe mit Pflanzenornament, eine Kollektion von silbernen Ohringen mit 3, 7 und 11 Körbchen und mit granulierten Trommeln und Glasperlen enthielt.

P Ř E H L E D V Ý Z K U M Ů 1 9 7 5

Vydává : Archeologický ústav ČSAV v Brně, sady Osvobození 17/19
Odpovědný redaktor : Akademik Josef Poulík
Redaktoři : Dr. A. Medunová, dr. J. Meduna, dr. J. Říhový
Překlady : Dr. R. Tichý, E. Tichá
Kresby : Doc. dr. B. Klíma, A. Životská
Na titulním listě : nádobka z velatického žárového hrobu ze Šlapanic
Tisk : Geografický ústav ČSAV v Brně
Evidenční číslo : ÚVTEI - 73332
Vydáno jako rukopis - 450 kusů - neprodejně